

Ålands landskapsregering
Utbildnings- och kulturavdelningen
registrator@regeringen.ax
Er referens
ÅLR 2019/3102

Datum
20 maj 2019

Kontaktperson
Lotta Angergård, vik verksamhetsledare

Ärende: **Utlåtande gällande utkast till landskapslag om barnomsorg och grundskola**

Rädda Barnen på Åland r.f. är en barnrättsorganisation med ett starkt barnskyddsfokus. Vi arbetar för att förbättra levnadsvillkoren för barn på Åland och i världen med utgångspunkt i FNs konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Rädda Barnen är politiskt och religiöst obundna.

Inledning

I den inledande fasen av revideringsprocessen var Rädda Barnen delaktig i arbetet, dels genom representant i en av sakkunnigrupperna, dels genom att vi bistod landskapsförvaltningen med en barnkonsekvensanalys av den nu gällande grundskolelagen. Vi har under arbetet med revideringen aktivt fört dialog med barn och unga gällande utbildning och skola både i egen regi och tillsammans med landskapsregeringen.

Rädda Barnen på Åland är en av de instanser som nu tillsänds utkastet till ny landskapslag om barnomsorg och grundskola för att ge synpunkter under slutfasen i beredning av lagen. Vi uppskattar möjligheten, men tydliggöra att den korta remisstiden innebär att vi inte haft möjlighet att sätta oss in i utkastet så som vi önskat. Det betyder att uteblivna synpunkter i detta remissvar inte ska tolkas som att innehållet i paragrafer till fullo motsvarar våra önskemål eller de behov vi ser. Vi noterar också att det finns hänvisningar till förordningar som ännu inte finns, vilket gör det svårt att ta ställning. Föreningens åsikter om förslagens formuleringar och verkningar grundar sig i ett barnrätts- och barnperspektiv.

Allmänna synpunkter

Den åländska barnomsorgen och grundskolan är en viktig del i barns liv, både här och nu och för att lägga grunden för ett rikt liv. För barn som har olika typer av svårigheter i hemmet är en fungerande vardag i barnomsorg och skola en viktig skyddsfaktor. Vidare är goda skolresultat en av de viktigaste skyddsfaktorerna, likaså är relationerna till andra barn och vuxna viktiga. En fortsatt god kvalitet i barnomsorg, skola och fritidsverksamhet med möjlighet till flexibla lösningar inom ramen för barnets bästa är central. Det är av stor vikt att utgångspunkten för verksamheten i både barnomsorg och skola utgår från Barnkonventionens stadganden och att det finns en tydlighet i tillämpningen av

konventionen i den lagstiftning som är gällande på Åland. Vi noterar därför med glädje de skrivningar som finns i lagförslaget gällande Barnkonventionen och dess artiklar. Samtidigt vill vi lyfta fram FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som också innefattar artiklar som rör barns rättigheter.

Del I Allmänna bestämmelser

4 § Barnets bästa

Rädda Barnen välkomnar den tydlighet som finns i detaljmotiveringen gällande barnets bästa. Vi välkomnar också den tydlighet som finns kring hur begreppet ska tolkas då hänvisning finns till FNs barnrättskommitté och dess rekommendationer.

5 § Icke-diskriminering

Principen om likabehandling är en av de grundläggande principerna i Barnkonventionen, Funktionshinderskonventionen och i alla konventioner inom området för mänskliga rättigheter. Rädda Barnen välkomnar att icke-diskriminering lyfts fram i en egen paragraf.

8 § Kommunens uppgifter

Rädda Barnen välkomnar hänvisningen i detaljmotiveringen om "barnets bästa" och vikten av att samarbeta med instanser i organiserandet av barnomsorgen och grundskoleutbildningen. Samarbete och samverkan med barnet i centrum är centralt för ett arbete för barnets bästa.

Del II Barnomsorgen

19 § Ansökan, erbjudande och meddelande om barnomsorgsplats

Utgående från ett barn- och familjeperspektiv är kontinuitet viktig. Vi föreslår därför ett fjärde moment i 19 § i del II:

"Ett barn, som har ett syskon med en plats i ett daghem, gruppfamiljedaghem eller familjedaghem, bör om möjligt erbjudas barnomsorgsplats i samma daghem, gruppfamiljedaghem eller familjedaghem. Ett barn, som tidigare har haft barnomsorgsplats i ett daghem, gruppfamiljedaghem eller familjedaghem, bör erbjudas plats i samma daghem, gruppfamiljedaghem eller familjedaghem."

16 § Kommunens skyldighet att som boende- eller vistelsekommun ordna barnomsorg

Rädda Barnen välkomnar det förtydligande som gjorts gällande rätt till tillfällig barnomsorg och rätt till skolgång oavsett tillfällig vistelse i kommunen.

22 § Avgift för kommunal barnomsorg

Rädda Barnen välkomnar den tydlighet som finns gällande en avgiftsfri verksamhet inom barnomsorgen. Denna skrivning kan med fördel användas även gällande grundskola (se alternativ kommentar i anslutning till del III 62 avgifter för skolgången).

23 § Avgiftsfrihet

Rädda Barnen välkomnar att förundervisningen blir avgiftsfri i enlighet med Barnkonventionens artikel 28 som stadgar barns rätt till gratis grundskoleutbildning.

27 § Mat i barnomsorgen

Rädda Barnen välkomnar skrivningen i detaljmotiveringen gällande mat i barnomsorgen. I skrivningen läser vi in att hänsyn tas till barnets på ett annat sätt än skrivningen gällande skolmåltid del III § 63.

30 § Krav på privat barnomsorg utan samhällsstöd

Även 5 § i del I (icke-diskriminering) borde tas med i kravförteckningen beträffande privat barnomsorg i 30 § i del II. Det är rimligt att all barnomsorg ska uppfylla krav på icke-diskriminering. En jämförelse kan göras med kraven på alternativa grundskolor i 34 § i del III.

40 § Specialpedagogiskt stöd

Rädda Barnen välkomnar det förtydligandet som gjorts kring förvaltningsbeslut om specialpedagogiskt stöd inom barnomsorgen för att förbättra barns och vårdnadshavares rättssäkerhet.

Del III Grundskolan

7 § Läroämnen

Med utgångspunkt i att barnets utbildning ska syfta till att "förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper" (artikel 29.1 i Barnkonventionen) är det en stor förbättring att religions- och livsåskådningskunskap blir ett läroämne som är gemensamt för alla elever.

55 § Omprövning

Rädda Barnen välkomnar rätten till omprövning av betyg.

56 § Elevens rätt till delaktighet

Delaktighet i det egna livet och i det sammanhang där du verkar är en hälsofrämjande insats och en av grundpelarna i Barnkonventionen. Det är med glädje vi ser att det finns tydliggjort i en egen paragraf den enskilda elevens rätt till delaktighet. Vi noterar även att det förtydligas i detaljmotiveringen att arbetet med att främja elevers delaktighet ska beskrivas i arbetsplanen.

57 § Elevråd

Rädda Barnen välkomnar de förtydligande som finns kring elevrådets arbete. I detaljmotiveringen beskrivs elevrådets arbete: "Arbetet i elevrådet ska även vara en övning i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande." För att ytterligare stärka arbetet föreslår vi att begreppet "övning" byts ut och istället skrivs: "Arbetet i elevrådet ska även ge praktiskt erfarenhet i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande."

Det finns en otydlighet gällande kravet på att elevrådets verksamhet ska finnas i arbetsplanen. Detta då det i detaljmotiveringen räknas upp som exempel som på verksamheten som *kan* finnas med i arbetsplanen (del III § 11). Rädda Barnen anser att elevers delaktighet och elevrådets verksamhet *ska* vara en del i arbetsplanen. Här kan med fördel även uppmanas att tydliggöra elevrådets mandat i form av stadgar eller annat dokument som tydliggör vad elevrådet har för mandat i form av makt att påverka/besluta om, eventuell egen budget, handledande lärares resurs och annat som påverkar arbetet.

Kap 11 Trygg lärmiljö

I begreppet lärmiljö läser vi in såväl den "analoga" som den digitala. Om det behövs förtydligas i lagtext och detaljmotivering vill vi uppmärksamma lagstiftaren på det för att säkerställa en trygg miljö för barnen.

58 § Trygg lärmiljö

Rädda Barnen välkomnar den nya paragrafen kring rätten till en trygg lärmiljö.

60 § Åtgärder mot kränkande behandling

Mobbning eller kränkande behandling oavsett form och plats påverkar ett barns förmåga till inläring. Rädda Barnen ser därför att den lista av platser då kränkande behandling ska uppmärksammas blir för snäv. Förslagsvis tydliggör lagstiftaren att all form av kränkande behandling, även den som skett utanför skoltid men som kommit till skolledaren, skolans rektor eller den ansvariga läraren kännedom ska hanteras för att säkerställa elevens trygghet, hälsa och möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen.

Vi har även noterat att det i paragrafen och i detaljmotiveringen saknas en tydlighet gällande hanteringen av fall när skolpersonal kränker elever. Här finns även en fundering kring vilka sanktionsmöjligheter som finns?

62 § Avgifter för skolgången

Enligt ÅSUB (2016:8) finns ca 1400 barn som lever i relativ fattigdom. Av dessa barn lever ca 290 barn i vad ÅSUB kallar "förlängd ekonomisk utsatthet" dvs har levt under den relativa fattigdomsgränsen i mer än två år. Statistiken visar att det finns barn som lever i en ekonomisk utsatthet på Åland. Ekonomiska och sociala villkor för barnet och familjen har stor betydelse för barnets hälsa, skolresultat och möjlighet att delta i sociala och kulturella aktiviteter. Det är mot den bakgrunden som Rädda Barnen förespråkar tydligare skrivningar gällande en avgiftsfri skola i enlighet med Barnkonventionen. Kraven, på att vissa saker ska tas med till skolan och att pengar ska samlas in, bidrar till utanförskap hos barn vars föräldrar inte har möjlighet att skicka med dem saker eller pengar till skolan.

Vi föreslår att 62 § i del III ändras enligt följande:

"Verksamheten och utbildningen i grundskolan är avgiftsfria för eleverna. Skolan ska kostnadsfritt tillhandahålla eleverna samtliga läromedel, skoltillbehör, arbetsredskap och arbetsmaterial som eleverna använder i skolan. Ingen insamling av pengar från eleverna eller deras vårdnadshavare ska ske genom skolan."

I detaljmotiveringen till 62 § bör 3 mom., som börjar med "Exkursioner och studiebesök ...", tas bort.

Ett alternativt är att ta modell från skrivningen i del II § 22 för att tydliggöra en avgiftsfri skola.

63 § Skolmåltider

Rädda Barnen föreslår att 63 § i del III ändras enligt följande:

"Eleverna ska under samtliga arbetsdagar få måltider och mellanmål som helt och hållet tillgodoser deras behov av näring under skoldagen. Måltiderna och mellanmålen ska vara näringsmässigt väl sammansatta, ändamålsenligt ordnade och övervakade samt avgiftsfria för eleverna. Elever som behöver annan kost på grund av allergier eller på grund av religion eller livsåskådning ska tillhandahållas måltider och mellanmål som är likvärdiga med måltider och mellanmål som övriga barn får."

78-81 §§ 14 kap. Granskning och omhändertagande av saker

Med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna i Finlands grundlag samt behörighetsfördelningen beträffande avvikelse från grundlag i 27 § 1 p. självstyrelselagen är det nödvändigt att lagstiftaren iakttar stor försiktighet vid utformandet av bestämmelser som inkräktar på elevernas fri- och rättigheter.

Detaljmotiveringen är lång men svår att hitta vägledning i. Vår förståelse är att meningen med en detaljmotivering är att den ska förklara hur bestämmelserna ska tillämpas praktiskt och när det handlar om bestämmelser som inkräktar på individernas rätt till integritet och privatliv så behövs tydlig vägledning.

83 § Ort för skolgången

Rädda Barnen välkomnar möjligheten till byte av skola med utgångspunkten att det görs enligt principen "barnets bästa".

85 § Landskapsregeringens tillsyn

I detaljmotiveringen förs ett resonerande som vi ser som svårt att få vägledning i gällande en så viktig fråga som tillsyn. I de fall som Rädda Barnen kontaktats av barn/vårdnadshavare gällande barns rättigheter i skolan så har det i flera fall funnits en frustration kring hur ett missnöje kring skolans agerande kan lyftas för tillsyn. Vi efterfrågar en tydlighet kring hur ett ärende kan initeras, till vem och av vem och hur processen sedan ser ut. Kommunens roll beskrivs som att den "utövar [...] naturligtvis vad som skulle kunna beskrivas som egenkontroll".

I detaljmotiveringen listas exempel på vilka som kan anhållning göra ett ärende men där nämns inte eleven själv, vilket borde vara möjligt.

En annan fundering som väckts kring tillsynen är om det borde vara samma instans som tillsynar barnomsorg och grundskola. Vidare noteras att det i barnomsorgen del II 46 § och 47 § torde ha möjlighet till sanktioner att ge, vilket inte finns stadgade i 85 §. Vilka sanktionsåtgärder finns för skolor som inte följer lagstiftningen?

Del IV Barn- och elevhälsa

Rädda Barnen välkomnar målsättningarna som finns gällande en sammanhållen barn- och elevhälsa där arbetet ska ske sektorsövergripande med ett främjande och salutogent förhållningssätt där tidiga insatser är möjliga. Vi tolkar skrivningarna i detaljmotiveringen och lagtexten så att barn- och elevhälsans uppdrag är brett och innefattar stöd både i situationer som uppkommit i skolan så väl som utanför skolan men som påverkar barnets mående.

Övriga kommentarer

Kroppslig integritet

I samband med Rädda Barnens arbete med "[Stopp min kropp](#)" har dialog förts gällande möjligheten att tydliggöra arbete med att stärka rätten till kroppslig integritet i styrdokument både gällande barnomsorg och skola. Då vi inte har en tydlig bild över var det skulle vara mest ändamålsenligt att ha en skrivning kring rätten till kroppslig integritet överlämnar vi det till lagstiftaren att bedöma; i lagtext, läroplan eller i förundervisningsprogram.

Barn i familjehem

Rädda Barnen önskar särskilt lyfta vikten av att landskapslag om barnomsorg och grundskola genomsyras av en medvetenhet om barn som är placerade i familjehem. Det är viktigt att lagstiftaren i lagtext/förordning/detaljmotivering/tillämpningsanvisningar uppmärksammar de placerade barnen särskilda situation. I sammanhang som undervisning och skolgång har dessa barn ett tredelat föräldraskap (föräldrar/vårdnadshavare- socialarbetaren – familjevårdare). Det mångprofessionella stödet bör planeras och följas upp genom samarbete mellan föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barnets vård och fostran i fostran av och omsorg om barnet (ett familjehem eller en institution) samt de myndigheter som berörs. Socialarbetaren är omhändertagna barns juridiska företrädare när beslut fattas om pedagogiska ärenden. Detta gäller särskilt beslut av förvaltningsrättslig karaktär som inte kan delegeras till familjevårdare, till exempel beslut om särskilt stöd.

Undersökningar har visat att skolframgång är en viktig skyddande faktor i barnets liv. För placerade barn är avbruten skolgång eller svaga betyg riskfaktorer som försämrar livskvaliteten när barnet blir vuxet. Att barnet får positiva erfarenheter från skolan och skaffar sig en utbildning och arbete är särskilt viktigt med tanke på framtiden. Ett tätt samarbete mellan många olika parter stöder barnet. För ytterligare information hänvisar vi till "Om placerade barns skolgång". Se särskilt s 14 för ansvarsfördelning: http://sijoitettulapsikoulussa.fi/wp-content/uploads/2016/05/sisukas_pieni-opas_RU_pesapuu_web.pdf

Barn till separerade föräldrar

Begreppet "separerade föräldrar" nämns vid ett tillfälle i detaljmotiveringen del II § 4 men berör flera bestämmelser i landskapslag om barnomsorg och grundskola. Rädda Barnen vill uppmärksamma barn med separerade föräldrar och uppmana lagstiftaren att utgå ifrån barnets bästa och i lagstiftningen ge alla möjligheter att beakta barnets faktiska livssituation då det gäller beslut så som "val" av barnomsorg, skola, skolskjutsar och annat som inverkar på barnets vardag.

Enligt uppdrag,

Lotta Angergård
Vikarierande verksamhetsledare
Rädda Barnen på Åland r.f.